

occiditur. Vergasillaunus Arvernus vivus in fuga comprehenditur. Signa militaria LXXIV. ad Cæsarem referuntur. Pauci ex tanto numero se incolumes in castra recipiunt. Conspicati ex oppido cædem, et fugam suorum, desperata salute, copias a munitionibus reducunt. Fit protinus, hac re audita, ex castris Gallorum fuga. Quod nisi crebris subsidiis, ac totius diei labore milites fuissent defessi, omnes hostium copiarum deleri potuissent. De media nocte missus equitatus novissimum agmen consequitur. Magnus numerus capitur, atque interficitur: reliqui ex fuga in civitates discedunt. Postero die Vercingetorix concilio convocato, „id se bellum suscepisse, non suarum necessitatum, sed communis libertatis causa demonstrat: et quoniam sit fortunæ cedendum, ad utramque rem se illis offerre, seu morte sua Romanis satisfacere, seu vivum tradere velint.“ Mittuntur de his rebus ad Cæsarem legati. Jubeat armam tradi, principes produci. Ipse in munitione pro castris consedit. Eo duces producuntur. ⁸⁴ Vercingetorix deditur. Arma projiciuntur. Reservatis Æduis, atque Arvernibus, si per eos civitates recuperare posset, ex reliquis captivis toto exercitu capita singula, prædæ nomine, distribuit. His rebus confectis, in Æduos proficiscitur, civitatem recipit. Eo legati ab Arvernibus missi, quæ imperaret, se facturos pollicentur. Imperat magnum numerum obsidum. Legiones in hiberna mittit. Captivorum circiter xx. millia Æduis, Arvernibusque reddit. T. Labienum cum ii. legionibus, ut equitatu in Sequanos proficisci jubet. Huic M. Sempronium Rutilum attribuit. C. Fabium, et L. Minutium Basilium cum ii. legionibus in Rhemis collocati, ne quam a finitimis Bellovacis calamitatem accipiant. C. Antistium Rheimium in Ambibarenos, T. Sextium in Bituriges, C. Caninium Rebilum in Ruthe- nos cum singulis legionibus mittit. Q. Tullium Cicere-

⁸⁴ Vercingetorix deditur.) Florus III. 10. plura addidit, incertum quo auctore; et quæ locutus sit Vercingetorix Cæsari: et Alesiam flammis fuisse adæquatam; de quo Cæsar, et

alii silent. Dion. Cassius lib. XI. pag. 140. de Vercingetorige, εὐθὺς ἐν δεσμοῖς ἔθηκε, καὶ ὡς τὰ ἐπιχειρῆματα τοῦτο πέμψας ἀπέχεταί.

nem, et P. Sulpicium Cabillonem, et Maticonem in Æduis ad Ararim, rei frumentariæ causa collocat. Ipse Bibracte hiemare constituit. His rebus Cæsaris literis cognitis, Romæ ⁸⁵ dierum xx. supplicatio inciditur.

⁸⁵ Dierum xx. supplicatio.) Dictum supra ad finem lib. VI.

C. JULII CÆSARIS
COMMENTARIORUM
DE BELLO GALLICO
LIBER OCTAVUS.

Scriptoré

A. HIRTIO PANSÆ.

A. Hirtii Præfatio in octavum librum Commentariorum C. Julii Cæsaris de Bello Gallico.

Coactus assiduis tuis vocibus, Balbe, cum quotidiana mea recusatio non difficultatis excusationem, sed inertiam videretur deprecationem habere, difficillimam rem suscepi. Cæsaris nostri commentarios rerum gestarum Galliarum, non comparandos superioribus, atque insequentibus ejus scriptis, contexui: novissimeque imperfecta ab rebus gestis Alexandriæ confeci, usque ad exitum non quidem civilis dissensionis, cujus finem nullum videmus, sed vitæ Cæsaris. Quos utinam qui legent, scire possent, quam invitus susceptum

A. HIRTII, vel OPPIDII.) Et utroque bello commentarii sup-
ollim de auctore hujus libri, et plentur, quod Suetonius Cæsar
aliorum, quibus Cæsaris de cap. 50. refert, dubitatum fuit.

rim scribendos; quo facilius caream stultitiæ, atque arrogantia crimine, qui me mediis interposuerim Cæsaris scriptis. Constat enim inter omnes, nihil iam operose ab aliis esse perfectum, quod non horum elegantia Commentariorum superetur; qui sunt editi, ne scientia tantarum rerum gestarum scriptoribus desset: adeoque probantur omnium iudicio, ut præcepta, non præbita facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quam reliquorum est admiratio. Ceteri enim quam bene, atque emendate, nos etiam quam facile, atque celeriter eos confecerit, scimus. Erat autem in Cæsare cum facultas, atque elegantia summa scribendi, tum verissima suorum scientia consiliorum explicandorum. Mihi ne illud quidem accidit, ut Alexandri, no, atque Africano bello interessem. Quæ bella, quamquam ex parte nobis Cæsaris sermone sint nota: tamen aliter audimus ea, quæ rerum novitate, aut admiratione nos capiunt, aliter quæ pro testimonio sumus dicturi. Sed ego nimirum, dum omnes excusationis causas colligo, ne cum Cæsare conferar, hoc ipsum crimen arrogantia subeo, quod me iudicio cuiusquam existimem posse cum Cæsare comparari. Vale.

¹ Qui me mediis interposuerim. medium; sunt qui mediant. Sic curatores libri; alii

CAPUT PRIMUM.

Devicta Gallia a Cæsare, plures civitates contra Romanos arma sumunt. Cæsar, M. Antonio quæstore hibernis præfecto, ad legionem xii. iter habet, postea in fines Biturigum.

¹ **O**mnis Gallia devicta, Cæsar, cum a superiore ætate nullum bellandi tempus intermisisset, militesque hibernorum quiete reficere a tantis laboribus vellet; complures eodem tempore civitates renovare belli consilia nuntiabantur, conjurationesque facere. Cujus rei verisimilis causa afferebatur, quod Gallis omnibus cognitum esset, neque ulla multitudine in unum locum

coacta resisti posse Romanis; nec si diversa bella complures eodem tempore intulissent civitates, satis auxilii, aut spatii, aut copiarum habiturum exercitum populi Romani ad omnia persequenda: non esse autem alicui civitati sortem incommodi recusandam, si tali mora reliquæ possent se vindicare in libertatem. Quæ ne opinio Gallorum confirmaretur, Cæsar M. Antonium quæstorem suis præfecit hibernis: ipse equitatus præsidio, pridie Kalend. Januarii ab oppido Bibracte proficiscitur ad legionem xii., quam non longe a finibus Aduorum collocaverat in finibus Biturigum, eique adjungit legionem xi., quæ proxima fuerat. Binis cohortibus ad impedimenta tuenda relictis, reliquum exercitum in copiosissimos agros Biturigum inducit: qui cum latos fines, et complura oppida haberent, unius legionis hibernis non potuerant contineri, quin bellum pararent, conjurationesque facerent.

CAPUT II.

Bituriges a Cæsare inopinantes opprimuntur, et qui prius aufugerant, se ejus clementia committunt. Cæsar Bibracte se recipit, postea in auxilium Biturigum contra Carnutes proficiscitur. Ejus adventu cognito, relictis oppidis, Carnutes in finitimas civitates in oppido Genabo. Carnutes in finitimas civitates dissipantur.

¹ **R**epentino adventu Cæsaris accidit, quod imparatis, ² disjectisque accidere fuit necesse, ut sine timore ullo rura colentes prius ab equitatu opprimerentur, quam confungere in oppida possent. Namque etiam illud vulgare incursionis hostium signum, quod incendiis ædificiorum intelligi consuevit, Cæsaris erat interdicto sublatum: ne aut copia pabuli, frumentique, si longius progredi vellet, deficeret, aut hostes incendiis ter-

² Disjectisque accidere f. n.) excusorum primi. Nec insolens Pluribus editis abest accidere, Hirtio est repetitio verbi hujus, quod tamen scripti habent, et ut infra cap. 4. sect. 10.

rerentur. Multis hominum millibus captis, perterriti Bituriges, qui primum adventum effugere potuerant Romanorum, in finitimas civitates, aut privatis hospitiiis confisi, aut societate consiliorum confugerant, frustra; nam Cæsar magnis itineribus locis occurrit; nec dat ulli civitati spatium de aliena potius, quam de domestica salute cogitandi. Qua celeritate et fideles amicos retinebat, et dubitantes terrore ad conditiones pacis adducebat. Tali conditione proposita, Bituriges, cum sibi viderent clementia Cæsaris reditum patere in ejus amicitiam, finitimasque civitates sine ulla pœna dedisse obsides, atque in fidem receptas esse, idem fecerunt.

4 Cæsar militibus pro tanto labore ac patientia, qui brumalibus diebus, itineribus difficilissimis, frigoribus intolerandis studiosissime permanserant in labore, ducenos sestertios, centurionibus II. millia nummum³ prædæ nomine condonanda pollicetur: legionibusque in hiberna remissis, ipse se recepit die XL. Bibracte. Ibi cum jus diceret, Bituriges ad eum legatos mittunt, auxilium petitum contra Carnutes, quos intulisse bellum sibi querantur. Qua re cognita, cum non amplius X. et VIII. dies in hibernis esset commoratus, legiones XIV., et VI. ex hibernis ab Arare educit: quas ibi collocatas explicandæ rei frumentariæ causa, 4 superiore commentario demonstratum est. Ita cum II. legionibus ad persequendos Carnutes proficiscitur. Cum fama exercitus ad hostes esset perlata, calamitate cæterorum ducti Carnutes, desertis vicis, oppidisque, quæ toleranda hiemis causa, constitutis repente exiguis ad necessitatem ædificiis, incolebant; (nuper enim devicti complura oppida dimiserant) dispersi profugiunt. Cæsar erumpentes eo maxime tempore acerrimas tempestates cum subire milites nollet, in oppido Carnutum Genabo castra ponit, atque in tecta partim Gallorum, partim quæ conjectis celeriter stramentis, tentoriorum integendo-

³ Prædæ nomine condonanda.) Quidam codd. condonata: Sunt quibus glossema hæc verba videntur. Idem sane auctor sine tali additamento scripsit eam-

dem rem Bell. Alexandr. cap. 15. Sect. 48.

⁴ Superiore commentario.) Lib. VII. cap. ult. sect. ult.

rum gratia erant inædificata, milites contegit. Equites tamen, & auxiliarios pedites in omnes partes mittit, quascumque petisse dicebantur hostes: nec frustra; nam plerumque magna præda poriti nostri revertuntur. Oppressi Carnutes hiemis difficultate, terrore periculi, cum tectis expulsi nullo loco diutius consistere audent, nec silvarum præsidio tempestatibus durissimis tegi possent: dispersi, magna parte amissa suorum, dissipantur in finitimas civitates.

CAPUT III.

C. Trebonio in hibernis collocato, Cæsar legionem XI. ex hibernis evocat, et C. Fabio scribit, ut in fines Suessionum duas legiones adducat; inde in Bellovacos proficiscitur, ibique castris, positus mittit equites ad cognoscenda hostium consilia, a quibus omnium intelligit. Cæsar consilio convocato statuit aciem instruere.

Cæsar tempore anni difficillimo, cum satis haberet 6 convenientes manus dissipare, ne quod initium belli nasceretur; quantumque in ratione esset, exploratum haberet, sub tempus æstivorum nullum summum bellum posse conflari: C. Trebonium cum II. legionibus, quas secum habebat, in hibernis Genabi collocavit. Ipse cum crebris legationibus Rhemorum certior fieret, Bellovacos, qui belli gloria Gallos omnes, Belgasque præstabant, finitimasque iis civitates, duce Corbeo Bellovaco, & Comio Attrebate, exercitum comparare, atque in unum locum cogere, ut omni multitudine in fines Suessionum, qui Rhemis erant attributi, facerent impressionem; pertinere autem non tantum ad dignitatem, sed etiam ad salutem suam judicare, nullam calamitatem socios optime de republica meritis accipere; legionem ex hibernis evocat rursus XI., literas autem ad C. Fabium mittit, ut fines Suessionum legiones II., quas habebat, adduceret, alteramque ex duabus a T. Labieno accersit. Ita quantum hibernorum opportunitas, bellique ratio postulabat, perpetuo suo labore, invicem legionibus expeditionum onus injungebat. His copiis coactis, ad Bellova- 7

cos proficiscitur; castrisque in eorum finibus positis, equitum turmas dimittit in omnes partes ad aliquos excipiendas, ex quibus hostium consilia cognosceret. Equites officio functi renuntiant, paucos in aedificiis esse inventos, atque hos, non qui agrorum incolendorum causa remansissent; (namque esse undique diligenter demigratum) sed qui speculandi gratia essent remissi. A quibus cum quæreret Cæsar, quo loco multitudo esset Bellovacorum, quodque esset consilium eorum, inveniebat.

„Bellovacos omnes, qui arma ferre possent, in unum locum convenisse, itemque Ambianos, Aulercos, Caleres, Velloccasses, Atrebatas locum castris excelsum, impedita circumdatum palude, delegisse; omnia impedimenta in ultiores silvas contulisse; complures esse principes belli auctores, sed multitudinem maxime Corbeo obtemperare, quod ei summo odio esse nomen populi Romani intellexissent. Paucis ante diebus ex his castris Commium discessisse ad auxilia Germanorum adducenda, quorum et vicinitas propinqua, et multitudo esset infinita. Constituisse autem Bellovacos, omnium principum consensu, summa plebis cupiditate, si, ut diceretur, Cæsar cum III. legionibus veniret, offerre se ad dimicandum; ne miseriore, ac duriore postea conditione, cum toto exercitu decertare cogerentur; sin majores copias adduceret, in eo loco permanere, quem delegissent: pabulatione autem, quæ propter anni tempus cum exigua, tum disjecta esset, et frumentatione, et reliquo comæatu ex insidiis prohibere Romanos.“ Quæ Cæsar cum consentientibus plurimis cognovisset, atque ea, quæ proponerentur, consilia plena prudentiæ, longæque a temeritate barbarorum remota esse judicaret; omnibus rebus inserviendum statuit, quo celerius hostes contempta suorum paucitate prodirent in aciem. Singularis enim virtutis veteranas legiones VII., VIII., et IX. habebat, summæ spei, delectæque juventutis XI., quæ 5 octavo jam stipendio functa, tamen collatione

5 Octavo jam stipendio functa.) Anni militiæ per stipendia numerari, quæ non mentis, sed annua intelligantur.

Tacitus annal. I. c. 36. missionem dari vicenna stipendia meritis: exauctorari qui senadeno fecissent.

reliquarum, nondum eamden vetustatis, et virtutis ceperat opinionem. Itaque, consilio advocato, rebus iis, quæ ad se essent delatæ, omnibus expositis, animos, multitudinis confirmat: si forte hostes III. legionum numero posset elicere ad dimicandum, agminis ordinem ita constituit, ut legio VII. VIII. et IX. ante omnia iret impedimenta; deinde omnium impedimentorum agmen (quod tamen erat medicere, ut in expeditionibus esse consuevit) cogere XI., ne majoris multitudinis species accidere hostibus posset, quam ipsi depoposcissent.

CAPUT IV.

Cæsar in conspectum hostium exercitum adducit. Hostes copias instruunt. Aliqua utriusque conventio habetur.

Hac ratione pene quadrato agmine instructo, in conspectum hostium celerius opinione eorum exercitum adducit. Cum legiones repente instructas velut in acie certo gradu accedere Galli viderent, quorum erant ad Cæsarem plena fiducia consilia perlata, sive certaminis periculo, sive subito adventu, seu expectatione nostri consilii, copias instruunt pro castris, nec loco superiore decedunt. Cæsar, etsi dimicare optaverat, tamen admiratus tantam multitudinem hostium, valle intermissa magis in altitudinem depressa, quam late patente, castra castris hostium confert. Hac imperat vallo pedum XII. muniri, 6 coronisque pro ratione ejus altitudinis inædificari: fossam duplicem, pedum quindenum, lateribus dirutis, deprimi; turres crebras excitari, in altitudinem III. tabulorum, pontibus transjectis, constratisque conjungi, quorum frontes viminea lorica munirentur; ut hostis a duplici propugnatorum ordine depelleretur; quorum alter ex pontibus, quo tutior ex altitudine esset, hoc

6 Coronisque inædificari.) Corona vel pars ejus et promontoria summitas et fastigium nentia quædam coronæ vicem præstitit.

audacius, longiusque tella permitteret; alter, qui propior hostem in ipso vallo collocatus esset, ponte ab incedentibus telis tegeatur. Portis fores, altioresque turres imposuit. Hujus munitionis duplex erat consilium: namque et operum magnitudinem, et timorem suum sperabat fiduciam barbaris allaturum; et, cum pabulatum, frumentatumque longius esset proficiscendum, parvis copiis castra munitione ipsa videbat posse defendi. Interim, crebro paucis utrimque procurrentibus, inter binam castra palude interjecta, contendebatur; quam tamen paludem nonnunquam aut nostra auxilia, aut Gallorum, Germanorumque transibant, acriusque hostes insequabantur, aut vicissim hostes eandem, transgressi nostros longius submovebant. Accidebat aut quotidianis pabulationibus, (id quod accidere erat necesse, cum raris, disjectisque ex aedificiis pabulum conquiretetur) ut impeditis locis dispersi pabulatores circumvenirentur. Quæ res etsi mediocre detrimentum jumentorum, ac servorum nostris afferebat, tamen stultas cogitationes incitabat barbarorum: atque eo magis, quod Comius, quem profectum ad auxilia Germanorum accersenda dixeram, cum equitibus venerat: qui tametsi numero non amplius erant quingenti; tamen Germanorum adventu barbari inflabantur.

CAPUT V.

Cæsar literas ad Trebonium mittit, ut legionem XIII. ad eum mittat. Bellovacii, quibus cognitæ erant Cæsaris stationes, insidias struunt, in quas incidunt Rbemi. Vertiscus interficitur. Interim ab utrisque prælium committitur.

Cæsar, cum animadverteret, hostes cum plures dies castris palude, et loci natura munitis se tenere; neque oppugnari castra eorum sine dimicatione perniciosa, nec locum munitionibus claudi, nisi a majore exercitu, posse; literas ad Trebonium mittit, ut quam celerissime posset, legionem XIII., quæ cum T. Sextio

legato in Biturigibus hiemabat, accerseret, atque ita cum III. legionibus magnis itineribus ad se veniret. Ipse equites invicem Rhemorum, ac Lingonum, reliquarumque civitatum, quorum magnum numerum evocaverat, præsidio pabulationibus mittit; qui subitas hostium incursiones sustineret. Quod cum quotidie fieret, ac jam consuetudine diligentia minueretur; (quod plerumque accidit diuturnitate) Bellovacii delecta manu peditum, cognitis stationibus quotidianis equitum nostrorum, silvestribus locis insidias disponunt, eodemque equites postero die mittunt, qui primum elicerent nostros in insidias, deinde circumventos aggredirentur. Cujus mali sors incidit Rhemis, quibus illa dies fungendi muneri obvenerat. Namque ii, cum repente hostium equites animadvertissent, ac numero superiores paucitatem contempsissent, cupidius insecuti, a pedibus undique sunt circumdati. Quo facto perturbati celerius, quam consuetudo fert equestri prælii, se receperunt, amisso Vertisco, principe civitatis, præfecto equitum, qui cum vix equo propter ætatem posset uti, tamen consuetudine Gallorum, neque ætatis excusatione in suscipienda præfectura usus erat, neque dimicari sine se voluerat. Instantur, atque incitantur hostium animi secundo prælio, principe, et præfecto Rhemorum interfecto. Nostri detrimento admonentur, diligentius exploratis locis stationes disponere, ac moderatius cedentem insequi hostem. Non intermittuntur interim quotidiana prælia in conspectu utrorumque castrorum, quæ ad vada, transitusque fiebant paludis. Qua contentione Germani, quos propterea Cæsar transduxerat Rhenum, ut equitibus interpositi præliarentur, cum constantius universi paludem transissent, paucisque resistantibus interfectis, pertinacius reliquam multitudinem essent insecuti, perterriti non solum ii, qui aut cominus opprimebantur, aut eninus vulnerabantur, sed etiam qui longius subsidiari consueverant, turpiter fugerunt: nec prius finem fugæ fecerunt, sæpe amissis superioribus locis, quam se aut in castra suorum reciperent, aut nonnulli pavore coacti longius profugerent. Quorum periculo sic omnes copię sunt perturbatæ, ut vix judica-

ri posset, utrum 7 secundis, minimisque rebus insolentiores, an adversis, mediocribusque timidiores essent.

7 *Secundis, minimisque*) Libri veteres, scripti, et excusi, *secundis minimisque*; pro quo Scaliger edidit *secundis nimis-* que; quem adhuc editores se-

CAPUT VI.

Hostes cognito legionum adventu, a se dimittunt impedimenta, et ineptos ad arma. Cæsar trans paludem legiones ducit, atque ad quoddam jugum pervenit, ibique castra munit. Bellovacos fugientes frustra turmæ insequuntur. Hostes loco munito castra ponunt, ibique insidias tendunt. Cæsar, rebus omnibus cognitis, plures legiones præmittit. Corbeus nequicquam in turmas impetum facit; acre prælium cooritur. Hostes frustra fugam quærunt. Corbeus interficitur.

14 **C**ompluribus diebus iisdem in castris consumptis cum propius accessisse legiones, et C. Trebonium legatum cognovissent duces Bellovacorum, veriti similem obsessionem Alesie, noctu dimittunt eos, quos aut ætate, aut viribus inferiores, aut inermes habebant, unaque reliqua impedimenta; quorum perturbatum, et confusum dum explicant agmen, (magna enim multitudo carrorum etiam expeditos sequi Gallos consuevit) oppressi luce copias armatorum pro suis instruunt castris; ne prius Romani persequi se inciperent, quam longius agmen impedimentorum suorum processisset. At Cæsar neque resistentes tanto collis adscensu lacessendos judicabat; neque non usque eo legiones admovendas, ut discedere ex eo loco sine periculo barbari, militibus instantibus, non possent. Ita cum paludem impeditam castris castra dividere, (quæ transeundi difficultas celeritatem insequendi tardare posset) atque id jugum, quod trans paludem pene ad hostium castra pertineret, mediocri valle a castris eorum intercisum animadvertente-

ret; pontibus palude constrata, legiones transducit, celeriterque in summam planitiem jugi pervenit, quæ declivi fastigio duobus ab lateribus munitur. Ibi legionibus instructis ad ultimum jugum pervenit: aciemque eo loco constituit, unde tormento missa tella in hostium cuneos conjici possent. Barbari confisi loci natura, cum dimicare non recusarent, si forte Romani subire collem conarentur, paulatimque copias distributas dimittere non audent, ne dispersi perturbarentur, in acie permanserunt. Quorum pertinacia cognita, Cæsar xx. cohortibus instructis, castrisque eo loco metatis, muniri jubet castra. Absolutis operibus, legiones pro vallo instructas collocat: equites frenatis equis in stationibus disponit. Bellovacis cum Romanos ad insequendum paratos viderent, neque pernoctare, neque diutius permaneri sine periculo eodem loco possent, tale consilium sui recipiendi iuverunt. „Fasces, ubi consederant (nam in acie sedere Gallos consuesse, superioribus commentariis declaratum est) stramentorum, ac virgultorum, quorum summa erat in castris copia, per manus inter se traditos, ante aciem collocaverunt; extremoque tempore diei, signo pronuntiato, uno tempore incenderunt. Ita continens flamma copias omnes repente a conspectu rexit Romanorum. Quod ubi accidit, barbari vehementissimo cursu fugerunt. Cæsar, etsi discessum hostium animadvertere non poterat, incendiis oppositis, tamen id consilium cum fugæ causa initum suspicaretur, legiones promovet; et turmas mittit ad insequendum: ipse veritus insidias, ne forte in eodem loco subsisteret hostis, atque elicere nostros in locum conaretur iniquum, tardius procedit. Equites, cum intrare fumum, et flammam densissimam timerent; ac, si qui cupidius intraverant, vix suorum ipsi priores partes animadvertent equorum, insidias veriti, liberam facultatem sui recipiendi Bellovacis dederunt. Ita, fuga timoris simul cal-

8 *Sine periculo.*) Hæc in MSS. plurimis, et antiquis editionibus exstat. Postea eusum est sine cibariis.

9 *Superioribus commentariis*)

Non apparet hic locus in septem Cæsarum de hoc bello; ut vel exciderit, vel librorum culpa mutatum sit: nisi memoria lapsus est ipse Hirtius.

- luditatisque plena, sine ullo detrimento, millia non amplius x. progressi hostes, munitissimo loco castra posuerunt. Inde, cum sæpe in insidiis equites, peditesque disponerent, magna detrimenta Romanis in pabulationibus inferebant. Quod cum crebrius accideret, ex
- 17 captivo quodam comperit *Cæsar*, Corbeum Bellovacorum ducem, fortissimorum millia vi. peditem delegisse, equitesque ex omni numero mille, quos in insidiis eo loco collocaret, quem in locum, propter copiam frumenti ac pabuli, Romanos pabularum missuros suspicaretur. Quo cognito consilio, *Cæsar* legiones plures, quam solebat, educit; equitatumque, qua consuetudine pabulatoribus mittere præsidio consueverat, præmittit. Huic interponit ¹⁰ auxilia levis armaturæ: ipse cum legionibus, quam potest maxime, appropinquat.
- 18 Hostes in insidiis dispositi cum sibi delegissent campum ad rem gerendam non amplius patentem in omnes partes passibus mille, silvis undique impeditissimis, aut altissimo flumine, velut indagine munitum, hunc insidiis circumdederunt. Nostri, explorato hostium consilio, ad præliandum animo, atque armis parati, cum, subsequentibus legionibus, nullam dimicationem recusarent, turmatim in eum locum devenerunt. Quorum adventu cum sibi Corbeus oblatam occasionem rei gerenda existimaret, primum cum paucis se ostendit, atque in proximas turmas impetum facit. Nostri constanter impetum sustinent insidiatorum; neque plures in unum locum conveniunt, quod plerumque equestribus præliis cum propter aliquem timorem accidit, tum multitudinis ipsorum detrimentum accipitur. Cum dispositis turmis invicem rari præliarentur; neque ab lateribus circumveniri suos pateretur, erumpunt cæteri, Corbeo præliante, ex silvis. Fit magna contentione diversum prælium: quod cum diutius pari Marte iniretur, paulatim ex silvis instructa multitudo procedit peditem, que nostros cogit cedere equites: quibus celeriter subveniunt levis armaturæ pedites, quos ante legiones missos docuit:

¹⁰ *Auxilia levis armaturæ.*) minatim laudat Vossius, Editi; In MSS. ita, quorum sex no- præsidia l. a.

turmisque nostrorum interpositi, constanter præliantur. Pugnatur aliquandiu pari contentione: deinde ut ratio postulabat prælii, qui sustinuerant primos impetus insidiarum, hoc ipso sunt superiores; quod nullum ab insidiantibus imprudentes acceperant detrimentum. Accedunt propius interim legiones, crebrique eodem tempore et nostris, et hostibus nuntii afferuntur, imperatorem instructis copiis adesse. Qua re cognita, præsidio cohortium confisi nostri, acerrime præliantur; ne, si tardius rem gessissent, victoriae gloriam communicasse cum legionibus videretur. Hostes concidunt animis, atque itineribus diversis fugam quærunt. Nequidquam: nam quibus difficultatibus locorum Romanos claudere voluerant, iis ipsi tenebantur. Victi tamen, propulsique, majore parte amissa; consternati, ¹¹ quo fors tulerat, confugiunt, partim silvis petitis, partim flumine; qui tamen in fuga a nostris acriter insequentibus conficiuntur: cum interim nulla calamitate victus Corbeus, excedere prælio, silvasque petere, aut invitantibus nostris ad deditonem, potuit adduci, quin fortissime præliando, compluresque vulnerando; cogeret elatos iracundia victores in se tela conjicere.

¹¹ *Quo fors tulerat.*) Hæc Et perperam fors pro fors le-desunt multis scriptis; etiam gunt, qui retinent. edd. Venet. vetustæ, et Gryph.

CAPUT VII.

Cæsar exercitum trans flumen ducit, ad quem Bellovacorum Legatos mittunt. Responsio Cæsarum ad Legatos. Reliquæ civitates, Bellovacorum exemplo, Legatos ad Cæsarem mittunt, excepto Comio.

Tali modo re gesta, recentioribus prælii vestigiis ²⁰ ingressus *Cæsar*, cum victos tanta calamitate existimare hostes, nuntio accepto, locum castrorum relicturos, que non longius ab ea cæde abesse quam viii. millia passuum dicebantur, tametsi flumine impeditum transitum videbat; tamen exercitu transducto, pro-

greditur. At Bellovaci, reliquæque civitates, repente ex loca paucis, atque his vulneratis, receptis, qui silvarum beneficio casum evitaverant, omnibus adversis, cognita calamitate, interfecto Corbeo, amisso equitatu, et fortissimis peditibus, cum adventare Romanos existimarent, concilio repente cantu tubarum convocato, conclamant, ut legati, obsidesque ad Cæsarem mittantur. Hoc omnibus probato consilio; Comius Atrebas ad eos profugit Germanos, a quibus ad id bellum auxilia mutuatus erat. Ceteri e vestigio mittunt ad Cæsarem legatos, peruntque, ut ea poena sit contentus hostium, quam si sine dimicatione inferre integris posset, pro sua clementia atque humanitate, nunquam profecto esset illaturus; afflictas opes equestri prælio Bellovacorum esse: delectorum peditum multa millia interisse: vix refugisse nuntios cædis. Tamen magnum, ut in tanta calamitate, Bellovacos eo prælio commo-
 dum esse consecutos, quod Corbeus auctor belli, concitator multitudinis, esset interfectus. Numquam enim senatum tantum in civitate, illo vivo, quantum imperitam plebem, potuisse. *Hæc orantibus legatis, commemorat Cæsar*, eodem tempore superiore anno Bellovacos, ceterasque Galliæ civitates suscepisse bellum: pertinacissime hos ex omnibus in sententia perman-
 sisse, neque ad sanitatem reliquorum deditioe esse per-
 ductos: scire, atque intelligere se, causam peccati facillime mortuis delegari: neminem vero tantum polle-
 re, ut, invitis principibus, resistente senatu, omnibus bonis repugnantibus, infirma manu plebis bellum con-
 citare, et gerere posset: sed tamen se contentum fore
 ea poena, quam sibi ipsi contraxissent. Nocte insequenti legati responsa ad suos referunt, obsides confi-
 ciunt. Concurrent reliquarum civitatum legati, quæ Bellovacorum speculabantur eventum: obsides dant; im-
 perata faciunt, excepto Comio, quem timor cohibebat
 cujusquam fidei suam committere salutem. Nam superiore anno T. Labienus, Cæsare in Gallia citeriore jus dicente, cum Comium comperisset sollicitare civitates, et conjurationem contra Cæsarem facere, infidelitatem ejus sine ulla perfidia judicavit comprimi posse: quem

quia non arbitrabatur vocatum in castra venturum, ne tentando cautiorem faceret, ¹² C. Volusenum Quadratum misit, qui eum, per simulationem colloqui, curaret interficiendum. Ad eam rem delectos tradidit centuriones. Cum in colloquium ventum esset, et, ut convenerat, manum Comii Volusenus arripisset; centurio, velut insueta re permotus, vellet hominem conficere, celeriter a familiaribus prohibitus Comii non potuit. Graviter tamen primo ictu gladio caput percussit. Cum utrinque gladii districti essent, non tam pugnandi, quam diffugiendi fuit utrorumque consilium: nostrorum, quod mortifero vulnere Comium credebant affectum: Gallorum, quod, insidiis cognitis, plura, quam videbant, extimescebant. Quo facto statuisse Comius dicebatur, nunquam in conspectum cujusquam Romani venire.

¹² C. Volusenum Quadratum. sect. 21. Cæsar ad exploranda tum.) Quem lib. IV. cap. 11. Britannia litora præmiserat.

CAPUT VIII.

Retento secum M. Antonio, exercitum in diversas Galliæ partes Cæsar distribuit; inde ad populandos Ambiorigis fines proficiscitur. Labienus in Treviros mittitur. Cæsar ad oppidum Lemovicum contendit. Dumnicus Romanorum castra frustra oppugnat. Fabius Legatus, pluribus civitatibus receptis, auxilium Duracio fert. Dumnicus adventu Fabii territus exercitum trans Ligerim ducit.

Bellicosissimis gentibus devictis, Cæsar cum videret nullam jam esse civitatem, quæ bellum pararet, quo sibi resisteret, sed nonnullos ex oppidis demigrare, ex agris diffugere, ad præsens imperium evitandum, plures in partes exercitum dimittere constituit. M. Antonium quæstorem cum legione XI. conjungit: C. Fabium legatum cum cohortibus XXV. mittit in diversissimam partem Galliæ, quod ibi quasdam civitates in armis esse audiebat, neque C. Caninium Rebilum legatum, qui illis regionibus præerat, satis firmas II. legiones habere existimabat. T. Labienum ad se vocat: legionemque XII., quæ cum eo

fuerat in hibernis, ¹³ in Togatam Galliam mittit ad colonias civium Romanorum tuendas; ne quod simile incommodum accidere de incursione barbarorum, ac superiore æstate ¹⁴ Tergestinis accidisset; quia repentino latrocinio, atque impetu incolæ illorum erant oppressi. Ipse ad devastandos, depopulandosque fines Ambiorigis proficiscitur: quem perterritum, atque fugientem cum redigi posse in suam potestatem desperasset, proximum suæ dignitati esse ducebat, adeo fines ejus vastare civibus, ædificiis, pecore, ut odio suorum Ambiorix, si quos fortuna fecisset reliquos, nullum reditum propter tantas calamitates haberet in civitatem. Cum in omnes partes finium Ambiorigis aut legiones, aut auxilia dimisisset, atque omnia cadibus, incendiis, ruinis vastasset; magno numero hominum interfecto, aut capto, Labiesum cum 11. legionibus in Treviros mittit, quorum civitas, propter Germaniæ vicinitatem, quotidianis exercitata bellis, cultu, et feritate non multum a Germanis differebat: neque imperata unquam, nisi exercitu coacta, faciebat. Interim C. Caninius legatus, cum magnam multitudinem convenisse hostium ¹⁵ in fines Pictonum, literis nuntiisque Duracii cognovisset, qui perpetuo in amicitia Romanorum permanerat, cum pars quædam civitatis ejus defecisset, ¹⁶ ad oppidum Limonum contendit. Quo cum adventaret, atque ex captivis certius cognosceret, multis hominum millibus, Dumnaco duce Andium, Duracium clausum, Limonum oppugnari; neque infirmas legiones hostibus committere auderet: castra munito loco posuit. Dumnacus, cum appropinquare Caninium cognovisset, copiis omnibus ad legiones conversis, castra Romanorum oppugnare instituit.

¹³ In Togatam Galliam.) Quæ paulo ante cap. 7. sect. 23. Citerior dicta fuit, a togæ usu, propter civitatem concessam, Togata dicta.

¹⁴ Tergestinis.) Tergeste, Carnicorum oppidum, ad Adriaticum mare; quondam Italiæ finis, antequam pars Istriæ adjecta fuit.

¹⁵ In fines Pictonum.) Picto-

nes populus Aquitanicæ adjectus prope Ligerim, Urbis illorum Limonum, Διμωνον Ptolomæi, media ætate Pictavium, Pictavus: nunc Poitiers.

¹⁶ Ad oppidum Limonum.) Jam dictum est. Caput enim esse Pictonum, ex Magnone Vallesius demonstravit, qui Notis Juris ad Carolum M. scripsit, Pictavus Lemonum.

Cum complures dies in oppugnatione consumpsisset, et magno suorum detrimento nullam partem munitionum convellere potuisset; rursus ad obsidendum Limonium redit. Eodem tempore C. Fabius legatus complures civitates in fidem recipit, obsidibus firmat, literisque C. Caninii certior fit, quæ in Pictonibus gerantur. Quibus rebus cognitis, proficiscitur ad auxilium Duracio ferendum. At Dumnacus, adventu Fabii cognito, desperata salute, si tempore eodem coactus esset et Romanorum externum sustinere hostem, et respicere, ac timere oppidanos, repente ex eo loco cum copiis recedit; nec se satistutum fore arbitratur, nisi flumen Ligerim, quod erat ponte propter magnitudinem transeundum, copias transduxisset.

CAPUT IX.

Fabius Dumnaci agmen insecutus, magna præda potitur. Q. Titatius Varus prælium cum hostibus committit; quibus fuis, impedimenta capit. Caninius legatus Drapetem Senonem insequitur. C. Fabius in Carnutes proficiscitur, quos in deditonem recipit, itemque reliquas civitates Armoricas dictas: Dropes, et Luclerius oppidum Uxellodunum occupant: in quos Caninius impetum facit. Luclerius cum paucis fugit.

Fabius, etsi nondum in conspectum venerat hostium, neque se cum Caninio conjunxerat; tamen doctus ab iis, qui locorum noverant naturam, potissimum credidit, hostes perterritos eum locum, quem petebant, petituros. Itaque cum copiis ad eundem pontem contendit, equitatumque tantum procedere ante agmen imperat legionum, quantum cum processisset, sine defatigatione eorum in eadem se reciperet castra. Consequuntur equites nostri, ut erat præceptum, invaduntque Dumnaci agmen: et fugientes, perterritosque sub sarcinis in itinere aggressi, magna præda, multis interfectis, potiuntur. Itaque, re bene gesta, se recipiunt in castra. Insequenti nocte Fabius equites præmittit, sic paratos, ut confligerent, atque omne agmen morarentur, dum consequeretur ipse. Cujus præceptis ut res gereretur, Q. Titatius Varus,

præfectus equitum, singularis et animi, et prudentiæ vir, suos hortatur, agmenque hostium consecutus, turmas partim idoneis locis disponit, partim equitum prælium committit. Consistit audacius equitatus hostium, succedentibus sibi peditibus, qui toto agmine subsistentes, equitibus suis contra nostros ferunt auxilium. Fit prælium acri certamine. Namque nostri, contemptis pridie superatis hostibus, cum subsequi legiones meminissent, et pudore cedendi, et cupiditate celerius per se conficiendi prælii, fortissime contra pedites præliantur: hostesque nihil amplius copiarum accessurum credentes, ut pridie cognoverant, delendi equitatus nostri

29 nacti occasionem videbantur. Cum aliquandiu summa contentione dimicaretur; Dumnaeus instruit aciem, quæ suis esset equitibus invicem præsidio. Tam repente confertæ legiones in conspectum hostium veniunt. Quibus visis, percussæ barbarorum turmæ, ac perterritæ acies hostium, perturbato impedimentorum agmine, magno clamore, discursuque passim fugæ se mandant. At nostri equites, qui paullo ante cum resistantibus fortissime condixerant, lætitiæ victoriæ elati, magno undique clamore sublato, cedentibus circumfusi, quantum equorum vires ad persequendum, dextræque ad cædendum valent, tantum eo prælio interficiunt. Itaque amplius millibus XII. aut armatorum, aut eorum, qui timore arma projecerant, interfectis,

30 omnis multitudo capitur impedimentorum. Qua ex fuga cum constaret, Drapetem Senonem (qui, ut primum defecerat Gallia, collectis undique perditis hominibus, servis ad libertatem vocatis, exulibus omnium civitatum accitis, receptis latronibus, impedimenta, et com meatu Romanorum interceperat) non amplius hominum v. millibus ex fuga collectis, provinciam petere, unaque consilium cum eo Lucterium Cadurcum cepisse, quem¹⁷ in superiore commentario, prima defectione Galliæ facere in provinciam impetum voluisse, cognitum est: Caninius legatus, cum legionibus II.

¹⁷ In superiore commentario. Cap. 3. sect. 5. Ibi Cæsar Lucterium scripsit, qui est Luterius.

ad eos persequendos contendit, ne timore, aut detrimento provinciæ magna infamia perditorum hominum latrocinii caperetur. C. Fabius cum reliquo exercitu³¹ in Carnutes, reliquasque proficiscitur civitates, quarum eo prælio, quod cum Dumnaco fecerat, copias esse accitas sciebat. Non enim dubitabat, quin recenti calamitate submissiores essent futuræ: dato vero spatio, ac tempore, eodem instante Dumnaco, possent concitari. Qua in re summa felicitas, celeritasque in recipiendis civitatibus Fabium consequitur. Nam Carnutes, qui sæpe vexati nunquam pacis fecerant mentionem, datis obsidibus, veniunt in deditionem, cæteræque civitates positæ in ultimis Galliæ finibus, Oceano conjunctæ, quæ Armoricæ appellantur, auctoritate adductæ Carnutum, adventu Fabii, legionumque, imperata sine mora faciunt. Dumnaeus suis finibus expulsus, errans, latitansque, solus extremas Galliæ regiones petere coactus est. At Drapes, unaque³² Lucterius, cum legiones, Caniniumque adessee cognoscerent, nec se sine certa pernicie, persequente exercitu, putarent provinciæ fines intrare posse, nec jam liberam vagandi, latrocinandique facultatem haberent, consistunt in agris Cadurcorum. Ibi cum Lucterius apud suos cives quondam, integris rebus, multum potuisset, semperque auctor novorum consiliorum magnam apud barbaros auctoritatem haberet: ¹⁸ oppidum Uxellodunum, quod in clientela fuerat ejus, natura loci egregie munitum, occupat suis, et Drapetis copiis, oppidanosque sibi conjungit. Quo cum confestim C. Caninius venisset, animadverteretque omnes oppidi partes præruptissimis saxis esse munitas, quo, defedente nullo, tamen armatis ascendere esset difficile; magna autem impedimenta oppidanorum videre, quæ si clandestina fuga subtrahere conarentur, effugere non modo equitatum, sed ne legiones quidem possent: tripartito cohortibus divisus, trina excelsissimo loco castra fecit, a quibus paullatim, quantum copiarum patiebantur, val-

¹⁸ Oppidum Uxellodunum.) Armorica citeriore fuit. Cadurcorum hoc oppidum in

34 lum in oppidi circuitu ducere instituit. Quod cum animadvertent oppidani, misserrimaque Alesiae memoria solliciti similem casum obsessionis vererentur, maximeque ex omnibus Lucterius, qui fortunae illius periculum fecerat, moneret rationem frumenti esse habendam; constituunt omnium consensu, parte ibi relicta copiarum, ipsi cum expeditis ad importandum frumentum proficisci. Eo consilio probato, proxima nocte, 11. millibus armatorum relictis, reliquos ex oppido Drapes, et Lucterius educunt. Hi paucos dies morati, ex finibus Cadurcorum, qui partim re frumentaria sublevare eos cupiebant, partim prohibere, quominus sumerent, non poterant, magnum numerum frumenti comparant. Nonnunquam autem expeditionibus nocturnis castella nostrorum adoriuntur. Quam ob causam L. Caninius toto oppido munitiones ¹⁹ circumdare moratur; ne aut opus effectum tueri non possit, aut plurimis in locis infirma disponat praesidia. Magna copia frumenti comparata, considunt Drapes, et Lucterius non longius ab oppido x. millibus passuum, unde paulatim frumentum in oppidum supportarent: ipsi inter se ²⁰ provincias partiuntur. Drapes castris praesidio cum parte copiarum restitit. Lucterius agmen iumentorum ad oppidum adducit. Dispositis ibi praesidiis, hora noctis circiter x. silvestribus, angustisque itineribus frumentum importare in oppidum instituit. Quorum strepitum vigiles castrorum cum sensissent, exploratoresque missi, quae agerentur, renuntiassent, Caninius celeriter cum cohortibus armatis ex proximis castellis in frumentarios sub ipsam lucem impetum fecit. Hi repentino malo perterriti, diffugiunt ad sua praesidia, quae nostri ut viderunt, acrius contra armatos incitati, neminem ex eo numero vivum capi patiuntur. Effugit inde cum paucis Lucterius, nec se recipit in castra.

¹⁹ Circumdare moratur.) ²⁰ Provincias partiuntur.)
Ita nunc plerique: etiam Gryphius, quod haud dubie ex veteri codice. Antea editum erat conatur. Munera, expeditiones, Romano loquendi more, quo inter se consules, aut praetores dividerunt.

CAPUT X.

Caninius equites, peditesque in hostium castra praemittit: vehemens praedium committitur. Drapes capitur. Caninius ad obsidendos oppidanos revertitur, quo etiam C. Fabius venit.

Re bene gesta, Caninius ex captivis comperit, ³⁶ partem copiarum cum Drapete esse in castris millibus non amplius x. Qua re ex compluribus cognita, cum intelligeret, fugato duce altero, perterritos reliquos facile opprimi posse, magnae felicitatis esse arbitratur, neminem ex caede fugisse in castra, qui de accepta calamitate nuntium Drapeti perferret. Sed, cum in experiundo periculum nullum videret, equitatum omnem, Germanosque pedites summae velocitatis omnes ad castra hostium praemittit, ipse legionem unam in trina castra distribuit, alteram secum expeditam ducit. Cum propius hostem accersisset, ab exploratoribus, quos praemisera, cognoscit, castra eorum, ut barbarorum fert consuetudo, relictis locis superioribus, ad ripas fluminis esse demissa; at Germanos, equitesque imprudentibus omnibus de improvise advolasse, et praedium commisisse. Qua re cognita, legionem armatam, instrumentaque adducit. Ita repente omnibus ex partibus signo dato, loca superiora capiuntur. Quod ubi accidit, Germani equites, signis legionis visis, vehementissime praellantur. Confestim omnes cohortes undique impetum faciunt, omnibus aut interfectis, aut captis, magna praeda potiuntur. Capitur ipse in eo praedio Drapes. Caninius, felicissime re gesta, sine ullo pene militis vulnere, ad obsidendos oppidanos revertitur, externoque hoste deleto, ²¹ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶

nit eodem cum suis copiis postero die C. Fabius, partemque oppidi sumit ad obsidendum.

CAPUT XI.

Cæsar, relicto M. Antonio in Bellovacis, reliquas adit civitates; cumque ad Carnutes ventum esset, Cotuatium ad supplicium deposcit: certior fit a Caninio de iis, quæ contra Drapetem, et Lucterium gesta sunt. Cæsar ad Caninium se confert; oppidanos aqua prohibet; prælium committitur. Oppidanorum deditio, de quorum multis pœna sumitur. Drapes fame perit.

- 38 Cæsar interim M. Antonium quæstorem cum cohortibus xv. in Bellovacis reliquit, ne qua rursus novorum consiliorum capiendorum Belgis facultas daretur. Ipse reliquas civitates adit: obsides plures imperat: timentes omnium animos consolatione sanat. Cum in Carnutes venisset, quorum consilio in civitate ²² superiore commentario Cæsar exposuit initium belli esse ortum, quod præcipue eos propter conscientiam facti timere animadvertebat: quo celerius civitatem metu liberaret, principem sceleris ipsius, et concitatorem belli Cotuatium ad supplicium deposcit. Qui, etsi ne civibus quidem suis se committerebat, tamen celeriter omnium cura quæsitus, in castra perducitur. Cogitur in ejus supplicium Cæsar contra naturam suam maximo militum concursu, qui omnia pericula, et detrimenta belli Cotuato accepta referēbant, adeo ut verberibus exanimatum corpus securi feriretur. Ibi crebris literis Caninii fit certior, quæ de Drapete, et Lucterio gesta essent, quoque in consilio permanerent oppidani, quorum etsi paucitatem contemnebant, tamen pertinaciam magna pœna esse afficiendam judicabat; ne universa Gallia non vires sibi defuisse ad resistendum Romanis, sed constantiam putaret, neve hoc exemplo cæteræ civitates, locorum opportunitate fretæ se vindicarent in libertatem; cum omnibus Gallis notum esse sciret, reliquam esse unam æ-
- 39

²² Superiore commentario.) Lib. VII. cap. 2. sect. 2.

statem suæ provinciæ, quam si sustinere potuissent, nullum ultra periculum vererentur. Itaque Q. Calenum legatum cum legionibus ii. relinquit, qui justis itineribus se subsequeretur; ipse cum omni equitatu, quam potest celerrime, ad Caninium contendit. Cum contra exspectationem omnium Cæsar Uxellodunum venisset, oppidumque operibus clausum animadverteret, neque ab oppugnatione recedi videret ulla conditione posse, magna autem copia frumenti abundare oppidanos ex perfugis cognovisset, aqua prohibere hostem tentare cœpit. Flumen infimam vallem dividebat, ²³ quæ pene totum montem cingebat, in quo positum erat præruptum undique oppidum Uxellodunum. Hoc avertere loci natura prohibebat. Sic enim imis radicibus montis ferebatur, ut nullam in partem, depressis fossis, derivari posset. Erat autem oppidanis difficilis et præruptus eo descensus, ut prohibentibus nostris, sine vulneribus, ac periculo vitæ, neque adire flumen, neque arduo se recipere possent adscensus. Qua difficultate eorum cognita, Cæsar, sagittariis, funditoribusque dispositis, tormentis etiam quibusdam locis contra facillimos descensus collocatis, aqua fluminis prohibebat oppidanos: quorum omnis postea multitudo aequatum unum in locum conveniebat. Sub ipsius oppidum ⁴² murum magnus fons prorumpebat ab ea parte, quæ fere pedum ccc. intervallo fluminis circuito vacabat. Hoc fonte prohiberi oppidanos cum optarent reliqui, Cæsar unus videret, non sine magno periculo posse; e regione ejus vineas agere adversus montem, et aggeres struere cœpit, magno cum labore, et continua diminutione. Oppidani enim loco superiore ²⁴ decurrentes sine periculo præliabantur, multosque pertinaciter succedentes vulnerabant; ut tamen non deterrentur milites nostri vineas proferre, et labore, atque operibus

²³ Quæ pene totum montem.) Dion. Vossius mavult quod pene. ut ad flumen referatur. Sed vallis etiam pene montem non totum potest cingere, depressior videlicet, per quam flumen labitur.

²⁴ Decurrentes præliabantur.) Locus hic aliter in vet. libris legitur, decurrunt, - præliantur, - quiverant - Non deterrentur. Nec vero dubito, quin recentium lectio etiam ex antiquis sit codicibus.

locorum vincere difficultates. Eodem tempore ²⁵ tectos cuniculos, crates, et vineas agunt ad caput fontis: quod genus operis sine ullo periculo, et sine suspicione hostium facere licebat. Exstruitur agger in altitudinem pedum LX. Collocatur in eo turris X. tabulatum; non quidem quæ mœnibus æquaretur, (id enim nullis operibus effici poterat, sed quæ superaret fontis fastigium. Ex ea cum tela tormentis jacerentur ad fontis aditus, ne sine periculo possent adaquari oppidani non tantum pecora, atque jumenta, sed etiam magna ⁴² hominum multitudo siti consumebatur. Quo malo perterriti oppidani "cupas sevo, pice, ²⁶ scandulis complent. Eas ardentis in opera provolvunt. Eodem tempore acerrime præliantur, ut ab incendio restinguendo dimicationis periculo deterreant Romanos. Magna repente in ipsis operibus flamma existit. Quæcumque enim per locum præcipitem missa erant, ea vineis, et aggere suppressa comprehendebant idipsum, quod morabatur. „ Milites contra nostri, quamquam periculoso genere prælii, locoque iniquo premebantur, tamen omnia paratissimo sustinebant animo. Res enim gerebatur ex excelso loco, et in conspectu exercitus nostri: magnusque utrimque clamor oriebatur: ita quam quisque poterat, maxime insignis, quo notior, testatiorque virtus ejus esset, telis hostium, flammæque se ⁴³ offerebat. Cæsar cum complures suos vulnerari videret, ex omnibus oppidi partibus cohortes montem ascendere, et simulatione mœnium occupandorum, clamorem undique jubet tollere. Quo facto perterriti oppi-

²⁵ Tectos cuniculos - ad caput fontis.) Superiori sæculo plures libri, Basileenses, Gryphii, alii, hæc sola sine lacunæ indicio referebant: prius autem editi, et MSS. post *uniculo* interserunt *ad aggeres, ac vineas*: alii, *ad vineas agunt, ad caput fontis*: Palatius, *ad vineas agunt, et ad caput fontis*. Scaliger, *crates, et vineas agunt ad c. f.* quem plures ho-

die sequuntur: quæ etiam lectio firmari MS. codice dicitur. Clarior sensus, si nihil inseritur, quia sine suspicione hostium facere licuit. Nos pleniores, vel spatii explendi causa, expressimus, adjecta ex alio et copula.

²⁶ Scandulis.) Tabellis ligneis tegularum vices præstantibus.

dani, cum, quid ageretur in locis reliquis, essent ignari, revocant ab impugnandis operibus armatos, murisque disponunt. Ita nostri, sine prælii facto, celeriter opera flamma comprehensa partim restinguunt, partim interscindunt. Cum pertinaciter resisterent oppidani, et etiam magna parte suorum siti amissa, in sententia permanerent, ad postremum cuniculis venæ fontis intercisæ sunt atque eversæ. Quo facto repente fons percans exhaustus tantam attulit oppidanis salutis desperationem, ut id non hominum consilio, sed Deorum voluntate factum putarent. Itaque necessitate coacti sese tradiderunt. Cæsar, cum suam lenitatem cognitam omnibus sciret, neque vereretur, ne quid crudelitate naturæ videretur asperius fecisse, neque exitum consiliorum suorum animadverteret, si tali ratione diversis in locis plures rebellare cœpissent; exemplo supplicii deterrendos reliquos existimavit. Itaque omnibus, qui arma tulerant, manus præcidit; vitam concessit, quo testatior esset pœna improborum. Drapes, quem captum esse a Caninio docui, sive indignatione, et dolore vinculorum, sive timore gravius supplicii paucis diebus sese cibo abstinuit, atque ita interiit.

CAPUT XII.

Lucterius vinctus ad Cæsarem perducitur; Labienus cum Treviris præliatur, Surumque Ædum capit. Cæsar Aquitaniam petit, ad quem omnes ejus provinciæ civitates Legatos mittunt: postea Narbonem se confert, exercitu in varias partes dimisso. Postremo ad legionem in Belgium se recepit, ibique cognoscit, Comium Atrebatem cum equitatu ipsius præliatum esse; cujus eventus narratur.

Eodem tempore Lucterius, quem profugisse ex prælio scripsi, cum in potestatem venisset Epasnacti Arverni, (crebro enim mutandis locis multorum fidei se committebat, quod nusquam diutius sine periculo commoraturus videbatur, cum sibi conscius esset, quam inimicum deberet Cæsarem habere) hunc Epasnactus Arvernus, amicis-